

Mezinárodní humanitární právo v prostředí Ozbrojených sil České republiky

Eva Vitámvášová

Bakalářská práce

2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení
Ústav ochrany obyvatelstva

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Eva Vitámvášová**
Osobní číslo: **L19377**
Studijní program: **B2825 Ochrana obyvatelstva**
Studijní obor: **Ochrana obyvatelstva**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Mezinárodní humanitární právo v prostředí Ozbrojených sil České republiky**

Zásady pro vypracování

1. Zpracujte teoretický vstup do problematiky mezinárodního humanitárního práva.
2. Vypracujte podrobnější rozbor práva ozbrojeného konfliktu.
3. Proveďte posouzení současného stavu znalostí mezinárodního humanitárního práva u příslušníků Armády České republiky.
4. Vypracujte vlastní návrhy na zkvalitnění výuky a šíření mezinárodního humanitárního práva v podmínkách Armády České republiky.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

1. BÍLKOVÁ, Veronika a Marek JUKL. *Mezinárodní humanitární právo – odpovědná otázka*. Ženeva, 2002, edice 2009. ISBN 978-80-87036-37-2.
2. DITRICHOVÁ, Petra, Marek JUKL. *Základní prameny mezinárodního humanitárního práva*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHU Praha, 2017. ISBN 978-80-7278-698-5.
3. JUKL, Marek. *Ženevské úmluvy, obyčej a zásady humanitárního práva*. Praha: Český červený kříž, 2020. ISBN 978-80-87729-31-1.
4. MULINEN de, Frederick. *Handbook of the Law of War for Armed Forces*. Ženeva: International Committee of the Red Cross – Geneva, 1987. ISBN 2881450091.

Další odborná literatura dle doporučení vedoucího bakalářské práce.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Jan Kyselák, Ph.D.**
Ústav ochrany obyvatelstva

Datum zadání bakalářské práce: **1. prosince 2021**

Termín odevzdání bakalářské práce: **13. května 2022**

L.S.

doc. Ing. Zuzana Tučková, Ph.D.
děkanka

prof. Ing. Dušan Vičar, CSc.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že:

- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracovala samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

V Uherském Hradišti, dne: 5.8.2022

Jméno a příjmení studenta: Eva VITÁMVÁSOVÁ

.....
podpis studenta

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku týkající se znalosti, pochopení a šíření mezinárodního humanitárního práva v rámci ozbrojených sil České republiky. Teoretická část práce objasňuje co je mezinárodní humanitární právo, základní pojmy, historický vývoj práva, základní právní předpisy a zásady, které se týkají této problematiky se zaměřením na právo ve válečném konfliktu. Mimo jiné jsou v teoretické části popsány konkrétní případy z minulosti, kdy bylo mezinárodní právo použito v rámci vojenských soudů. Praktická část se zaměřuje na posouzení aktuálního stavu ve vzdělávání příslušníků Armády České republiky v oblasti mezinárodního humanitárního práva. Navrhuje také některé nové přístupy k řešení této problematiky. V práci byly použity metody dotazníkového šetření a přednášky s diskuzí na modelové situace.

Klíčová slova: mezinárodní humanitární právo, válečné právo, ozbrojené síly

ABSTRACT

The thesis deals with International Humanitarian Law and its knowledge, understanding and sharing in the personnel of the Czech Army. The text is divided into two parts: the first part discusses the concept of International Humanitarian Law, its historical development and the legal acts and principles applied to armed conflicts. The treatise includes examples of international laws used in court-martial proceedings. The second part of the thesis attempts to assess the current situation in the knowledge and educational proceedings in International Humanitarian Law in the Czech Army personnel. Further it offers several new approaches to making the situation of the knowledge better. The research was done with the help of a questionnaire and discussions in model situations.

Keywords: International Humanitarian Law, Law of Armed Conflict, Armed forces

Ráda bych poděkovala Ing. Janu Kyselákovi, Ph.D., vedoucímu mé bakalářské práce, za trpělivost, poskytnutí cenných rad, odborné vedení a spolupráci při konzultacích této práce.

Dále bych chtěla poděkovat všem zúčastněným respondentům za aktivní pomoc při vyplňování dotazníku. V neposlední řadě děkuji svému partnerovi a své rodině za podporu, trpělivost a za podporu po celou dobu studia i při zpracování této bakalářské práce.

Motto:

„Největším plodem studia a plným úspěchem práce je schopnost improvizovat.“

Marcus Fabius Quintilianus

OBSAH

ÚVOD	6
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1 MEZINÁRODNÍ HUMANITÁRNÍ PRÁVO	9
1.1 NEJDŮLEŽITĚJŠÍ BODY Z MEZINÁRODNÍHO HUMANITÁRNÍHO PRÁVA.....	9
1.1.1 ZÁSADY	9
1.1.3 CHRÁNĚNÉ OBJEKTY	11
1.1.4 ZPŮSOBY A PROSTŘEDKY VEDENÍ VÁLKY.....	11
1.2 PRÁVO OZBROJENÉHO KONFLIKTU	14
1.2.1 Historické pozadí	14
1.2.2 Účel LOAC	15
1.2.3 Význam a odůvodnění LOAC	15
1.2.4 Aplikace LOAC	16
1.2.5 Vynucení LOAC	18
1.3 POUŽITÍ MEZINÁRODNÍHO PRÁVA A VOJENSKÉ SOUDY	20
2 ŠÍŘENÍ MEZINÁRODNÍHO HUMANITÁRNÍHO PRÁVA V RÁMCI OZBROJENÝCH SIL ČESKÉ REPUBLIKY	26
3 DÍLČÍ ZÁVĚR	28
II PRAKTICKÁ ČÁST	29
4 POSOUZENÍ SOUČASNÉHO STAVU ZNALOSTÍ MEZINÁRODNÍHO HUMANITÁRNÍHO PRÁVA U PŘÍSLUŠNÍKŮ OZBROJENÝCH SIL ČESKÉ REPUBLIKY	30
4.1 PŘEDNÁŠKA	30
4.2 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	33
5 NÁVRH NA ZMĚNY V ŠÍŘENÍ A PŘEZKOUŠENÍ ZNALOSTÍ MEZINÁRODNÍHO HUMANITÁRNÍHO PRÁVA V RÁMCI ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY	48
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	55
SEZNAM OBRÁZKŮ	56
SEZNAM PŘÍLOH	57

ÚVOD

Válka byla, je a bude vždy součástí lidských dějin. Součástí válek je však i ztráta, jak na životech, tak na majetku. Až do 19. století se tato problematika války neřešila, uplatňovalo se tzv. Cicerovo pravidlo, že ve válce právo mlčí. Ve válce se tedy mohlo vše, zabavovat majetek, krást a cizoložit. Za cenné informace se považovalo vše, co by mohlo nepříteli uškodit a strany se nebály ani mučení, aby tyto informace získaly. Celých 19. století nikdo také neřešil, jak je ubližováno civilnímu obyvatelstvu, které se bojů vůbec neúčastní. Až zásluhou Henryho Dunanta se začalo postupně formulovat mezinárodní humanitární právo.

Hlavním posláním a úkolem mezinárodního humanitárního práva je zmírnění dopadů válečných konfliktů, ať už na životech či majetku. Upravuje také zacházení se zajatci a se zraněnými, stanovuje mezinárodní znaky ochrany a upravuje podmínky boje.

Česká republika jako členský stát NATO (North Atlantic Treaty Organization) se zavázal šířit, dodržovat a trestat porušení tohoto práva.

Každý příslušník ozbrojených sil by měl toto právo znát. Všichni příslušníci se s povinným školením tohoto práva minimálně jednou setkají, otázkou však zůstává, kolik toho zůstane v hlavě, když kromě mezinárodního humanitárního práva musí voják znát i přísahu, vojenské předpisy a základní články (článek 25, 26, 35) a své nadřízené.

Největší problém není tak ani ve znalosti práva, ale spíše v jeho interpretaci (špatné pochopení). V takovém případě si ani voják není vědom, že něco porušuje, ale jak se říká, „neznalost neomlouvá“.

Cíl práce:

Posoudit aktuální stav ve vzdělávání příslušníků Armády České republiky v oblasti mezinárodního humanitárního práva, popř. navrhnout nové přístupy k řešení této problematiky.

Použité metody

- Obsahová analýza

Obsahová analýza byla využita při zpracování teoretické části a to analýzou dat z odborné literatury. Využity byly i platné zákony a mezinárodní smlouvy a ujednání. Některé informace byly převzaty z internetových zdrojů.

- Dotazníkové šetření

V praktické části je primární metodou dotazníkové šetření včetně následného zpracování výsledných dat. Dotazník byl určen pro příslušníky ozbrojených sil a na základě odpovědí došlo k posouzení znalosti MHP v rámci OS.

- Přednáška

Vytvoření a realizace přednášky na problematiku MHP. Přednáška byla vytvořena pro příslušníky OS. Cílem bylo posouzení navrhované změny v šíření MHP v rámci OS.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MEZINÁRODNÍ HUMANITÁRNÍ PRÁVO

Mezinárodní humanitární právo je velmi důležitá součást novodobých válek. Jeho znalost a dodržování má za úkol zmírnění průběhu válek a jeho dopadů, dále také humánnější přístup, jak ke zraněným, tak k zajatcům či civilnímu obyvatelstvu. Jeho znalost však neznamená jeho správné pochopení a interpretaci.

1.1 Nejdůležitější body z mezinárodního humanitárního práva.

1.1.1 ZÁSADY

Zásada vojenské nezbytnosti:

- Vojenská nezbytnost podle definice obsažené ve slovníku NATO uvádí: “Princip, při kterém válčící strana má právo použít opatření, která jsou nutná pro dovedení vojenské operace ke zdárnému konci a která nejsou zakázána válečným právem.”

(Anon, 2002)

- Tato zásada má za cíl snížit válečný konflikt na minimum. Předpoklad je, že pokud to není nutné, nemělo by ke konfliktu vůbec dojít.

Zásada přiměřenosti:

- Tato zásada požaduje, aby byl na jedné straně vyvážen zájem na úspěšném vedení operací, proti možným škodám, které dopadají na zdraví a život civilního obyvatelstva a na jejich majetek, na straně druhé. Vedlejší škody, které jsou způsobené vedením vojenských operací, by neměly převyšovat předpokládanou výhodou získanou z této operace.
- Útok je přiměřený, pokud způsobené ztráty na životech a poškození objektů civilního rázu nepřevyšují vojenskou výhodu.

(Ditrichová, Jukl, 2017. S.199)

Zásada lidskosti:

- Zásada lidskosti představuje obecný standard chování v ozbrojeném konfliktu nebo také tzv. **Martensova klauzule** – obsažená například v článku 1 odstavci 2 DP I 1977, která zní: “*V případech, které neupravuje tento Protokol nebo jiné mezinárodní dohody, zůstávají civilní osoby a kombatanti pod ochranou a v rámci působnosti zásad mezinárodního práva vyplývajících z ustálených obyčejů, ze zásad lidskosti a z požadavků společenského svědomí.*“

(Ditrichova, Jukl, 2017. S.233-234)

- Tato zásada požaduje lidské zacházení se všemi osobami a za všech okolností. Porušení této zásady je válečným zločinem.

Zásada rozlišování:

- Jednotlivé strany konfliktu musí činit rozdíly mezi civilním obyvatelstvem a kombatanty. Operace by měly být vždy vedeny pouze proti vojenským objektům. Tato zásada také předpokládá, že kombatanti budou rozlišeni do civilního obyvatelstva a to např. nošením vojenského stejnokroje či vojenských znaků na oděvu.

(Ditrichová, Jukl, 2017. S.197)

1.1.2 CHRÁNĚNÉ OSOBY

Zdravotnický personál

Zdravotnický personál není účastníkem bojů a měl by být chráněn. Na svou ochranu a obranu raněných a nemocných se však může zdravotnický personál chránit lehkými osobními zbraněmi.

Zdravotnický personál neztrácí ochranu pouze z důvodu, že je ozbrojen.

Veškerý zdravotnický personál musí být označen rozlišovacím znakem (červeného kříže, červeného půlměsíce nebo červeného krystalu). Dočasný zdravotnický personál nosí rozlišovací znak jen při výkonu zdravotnických činností.

Civilisté:

- *“Civilní osoba”* je každá osoba, která není příslušníkem ozbrojených sil, a která není účastníkem ozbrojeného konfliktu.

[Ditrichová, Jukl, 2017. S.63, 194, 198)

- Civilisté musí být chráněny před přímými útoky s výjimkou případu, kdy *“se přímo účastní nepřátelských akcí a po dobu těchto akcí”*.

[Ditrichová, Jukl, 2017. S.198)

1.1.3 CHRÁNĚNÉ OBJEKTY

Civilní objekty

- Civilním objektem je jakýkoliv objekt, který není vojenským objektem.

Vojenské cíle jsou omezené na ty objekty, které svou povahou, umístěním, účelem nebo užitím představují účinný příspěvek k vojenským akcím a jejich celkové nebo částečné zničení, obsazení nebo neutralizace poskytuje za daných okolností zjevnou vojenskou výhodu.

Zdravotnické jednotky a zdravotnická přeprava:

- Zdravotnické jednotky a zařízení budou respektovány, chráněny a nesmí být předmětem útoku.

(Ditrichová, Jukl, 2017. S 28, 49, 51, 68, 182, 228)

Strany ozbrojeného konfliktu by měly zajistit správnou identifikaci. Zdravotnická přeprava všech typů je chráněna MHP a nesmí být předmětem útoku.

1.1.4 ZPŮSOBY A PROSTŘEDKY VEDENÍ VÁLKY

Základní principy

Je zakázáno používat zbraně, munici, materiály a způsoby vedení války, které by svou povahou způsobovaly nadměrná zranění nebo zbytečné útrapy civilnímu obyvatelstvu neúčastnícího se ozbrojeného konfliktu.

1.1.4.1 Způsoby a prostředky vedení války – zbraně:

V rámci ozbrojených konfliktů jsou zakázány takové zbraně, materiály a prostředky, které mohou způsobit nadměrné zranění nebo nadbytečné útrapy. Také jsou zakázány zbraně, které nelze zaměřit na daný cíl

(Ditrichová, Jukl, 2017. S. 192, 198)

Zakázaná munice

Již od konce první světové války bylo použití chemických zbraní ve válce široce odmítnuto. Ženevský protokol v roce 1925 výslovně zakázal užití otravujících nebo jiných plynů. Užití jedu nebo otrávených zbraní jako prostředek vedení války bylo zakázáno již dodatkem k Haagské úmluvě IV z roku 1907. Všechny tyto zákazy jsou vystavěny na základním pravidlu MHP, tj. že právo stran v ozbrojeném konfliktu ohledně výběru způsobů a prostředků vedení války není neomezené.

Úmluvou mezi státy NATO došlo k zákazu používání, výrobě a skladování některých typů munice. Vznikla také ÚMLUVA o zákazu chemických zbraní, která každou její smluvní stranu zavazuje k zákazu:

- vývoje, výroby, jinému získání, hromadění zásob, držení nebo převodu chemických zbraní;
- použití chemických zbraní;
- zapojení se do jakýchkoli vojenských příprav zahrnujících užití chemických zbraní;
- jakýmkoli způsobem poskytnutí pomoci, podpoře nebo podnícení kohokoli k zapojení se do jakýchkoli, Úmluvou o zákazu chemických zbraní zakázaných aktivit.

Mezi další zakázané typy munice jsou střely, které se rozšiřují nebo se snadno zplošťují v lidském těle nebo střely otrávené.

(Bajgar, 1993)

Bakteriologické (biologické) zbraně

Jsou to zbraně obsahující nějaký patogen (vir, bakterii) či toxin (přírodní nebo chemicky vyrobený), který je schopen v živém organismu napáchat škody (propuknutí nemoci, způsobení otravy) vedoucí až ke smrti člověka.

Užití bakteriologických (biologických) zbraní je zakázáno Úmluvou o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o jejich zničení.

Každá smluvní strana této úmluvy má zakázán vývoj, výrobu, hromadění a jakékoli jiné získávání nebo držení bakteriologických (biologických) zbraní.

Proti-pěchotní miny

Proti-pěchotní miny byly velkým problémem druhé světové války. Díky nim zemřel velký počet civilního obyvatelstva i příslušníků ozbrojených sil. Tato mina je zkonstruována tak, aby explodovala v přítomnosti, blízkosti nebo kontaktem osoby a způsobila zneschopnění, zranění nebo usmrcení osoby nebo více osob. Nevýhodou těchto min je, že neumí rozlišit mezi civilisty a vojáky. Tyto miny nadále zabíjejí a mrzačí civilisty i dlouho poté co byly ukončeny boje i vzhledem k opuštění území válčícími stranami bez případných následných

asanací. Dánsko po druhé světové válce donutilo německé válečné zločince k hledání a zneškodnění zakopaných min.

Proti-pěchotní miny jsou zakázány pro všechny státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy o zákazu použití, skladování, výroby a převodu protipěchotních min a o jejich zničení (AP Mine Ban Conv, 1997).

Jiné konvenční zbraně považované za způsobující nadměrná zranění nebo mají nerozlišující účinky

Úmluva o zákazu nebo omezení použití některých konvenčních zbraní, které mohou způsobovat nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky.

Mezi zakázané druhy munice patří také munice nezjistitelná. To je taková, kterou nelze po zásahu do lidského těla nalézt na rentgenu (plasty, led, chemické sloučeniny).

Také je zakázáno využívat předmětů, které vypadají neškodně, ale jsou určeny k zabití či poranění. Tyto prostředky známe také jako nástrahy nebo improvizované výbušné zařízení.

Zápalné zbraně:

Zápalné zbraně lze použít jen proti komatantovi a to jen za předpokladu, že jeho použití nebude mít za následek nadměrné zranění či zbytečné útrapy. Tyto zbraně však nesmí být použity proti civilnímu obyvatelstvu nebo objektu.

Zápalné zbraně můžeme popsat jako zbraň nebo municí, která je primárně určena k zapálení objektů či popálení osob. Jsou to např. tzv. „Molotovovy koktejly“, což je láhev s obsahem hořlavého materiálu s kusem látky, která slouží jako zápalná šňůra.

Oslepující zbraně:

Jedná se především o laserové zbraně speciálně sestrojené pro účely trvalého oslepnutí nepřítele. Takové zbraně je zakázáno používat. Lasery jako takové je zakázáno využívat k oslnění pilotů letadel.

1.2 Právo ozbrojeného konfliktu

Právo ozbrojeného konfliktu, anglicky Law of Armed Conflict (LOAC) představuje tu část mezinárodního práva, která se věnuje vedení ozbrojeného konfliktu a vojenské okupaci.

Právo ozbrojeného konfliktu je také označováno jako válečné právo nebo mezinárodní humanitární právo.

- Mezinárodní právo upravuje vztahy mezi státy. LOAC je ta část mezinárodního práva, která reguluje vedení ozbrojeného konfliktu.
- LOAC je souhrn norem, které se z humanitárních důvodů snaží omezit účinky ozbrojeného konfliktu.
- LOAC stanovuje práva a povinnosti stran konfliktu při vedení nepřátelství.

1.2.1 Historické pozadí

Základ LOAC tvoří ženevské úmluvy z roku 1949. Postupně bylo LOAC rozšířeno o řadu jiných mezinárodních úmluv a protokolů pokrývajících specifické oblasti jako např.:

- Určité konfekční zbraně
- Chemické a biologické zbraně
- Protipěchotní miny
- Kazetové miny

Toto právo se jako každé právo postupně vyvíjí a doplňuje, i proto přibyly dva dodatkové protokoly, které roku 1977 rozšířily podmínky Ženevských úmluv např. o ochranu dětí v ozbrojených konfliktech.

V roce 2005 pak byl přijat poslední dodatkový protokol o přijetí dalšího znaku Červeného kříže.

(Český červený kříž – internetový zdroj)

1.2.2 Účel LOAC

Do současné podoby se LOAC vyvinulo během staletí. LOAC představuje snahu mezinárodního společenství vyvážit dvě základní kritéria – vojenskou nezbytnost a přiměřenost, které ovlivňují úspěšné plánování a provedení vojenských operací.

Účelem LOAC je, aby prostřednictvím stanovených pravidel vedení ozbrojených konfliktů ochránil komatanty před zbytečnými útrapami, ochránil neúčastněné a zraněné, ochránil určité objekty a životní prostředí a po ukončení nepřátelství usnadnil nastolení míru a znovuzahájení přátelských vztahů. Dodržování LOAC směřuje k předcházení surovosti a barbarství v konfliktu. Respektování LOAC přispívá k nastolení míru.

1.2.3 Význam a odůvodnění LOAC

Zásadní důvody, aby personál doržoval LOAC:

Lidská přirozenost:

Pokud se nelze vyhnout vedení nepřátelství, pak by jeho vedení nemělo být mířeno na všeobecné ničení, ale mělo by se dosahovat vojenských silů s co nejmenším ničením, bolestí a oběťmi.

Profesionalita:

Kontrolované vedení bojů a použití sil je znakem vážené, řízené a disciplinované ozbrojené síly.

Princip rytířství:

Každý příslušník ozbrojených sil by měl projevovat důstojnost, ohleduplnost a spravedlnost ve všech svých konáních.

Vlastní svědomí:

Všichni příslušníci mají svědomí a měli by znát rozdíl mezi dobrem a zlem. Minimalizace lidského utrpení je ušlechtilý a chvályhodný záměr, proto jednat v souladu s LOAC je správná věc.

Právní závazek:

Státy přijaly odpovědnost za chování svých ozbrojených sil a tato odpovědnost, jak v rovině individuální, tak na úrovni velení vytváří právní odpovědnost i pro jejich personál.

Pragmatické důvody podrobení se LOAC

Operační výhoda: LOAC je v souladu s ekonomickým a účinným užitím síly, které na oplátku zachovává vojenské zdroje.

Vzájemnost: Válčící strany musí zacházet se svými protivníky stejným způsobem, jak si přejí, aby bylo zacházeno s nimi. Tím, že s ostatními budeme zacházet tímto způsobem, pak podle pravidel LOAC podněcujeme nepřátele, aby se chovali stejně.

Trestní odpovědnost: v případě nedodržení LOAC existují trestněprávní a disciplinární sankce.

1.2.4 Aplikace LOAC

Termín „ozbrojený konflikt“ není mezinárodním právem definován. LOAC pouze uvádí, že násilí nedosahující určité hranice se nepovažuje za „ozbrojený konflikt“.

K určení, zda se jedná o situaci ozbrojeného konfliktu, musí být brány v ohledu faktické okolnosti, jako je rozsah, doba trvání a požadovaná intenzita. Řada izolovaných incidentů, vnitřních nepokojů a napětí se nepovažují za „ozbrojený konflikt“.

Specifická ustanovení týkající se aplikace LOAC v situacích mezinárodního a nemezinárodního ozbrojeného konfliktu jsou následující:

Mezinárodní ozbrojený konflikt:

Mezinárodní ozbrojený konflikt je takový konflikt, který probíhá mezi státy.

Společný článek 2 Ženevských úmluv z roku 1949 uvádí:

“Nehledíc na ustanovení, která mají nabýt účinnosti již v míru, bude se tato úmluva vztahovat na všechny případy vyhlášené války nebo jakéhokoli jiného ozbrojeného konfliktu vzniklého mezi dvěma nebo více Vysokými smluvními stranami, i když válečný stav není uznáván jednou z nich.”

(Ditrichová, Jukl, 2017. S.22)

Nemezinárodní ozbrojený konflikt:

Nemezinárodní ozbrojený konflikt je charakterizován jako déletrvající ozbrojené násilí mezi vládní autoritou a organizovanými ozbrojenými skupinami nebo skupinami na území jednoho státu.

Společný článek 3 Ženevských úmluv z roku 1949 uvádí:

“V případě ozbrojeného konfliktu, který nemá mezinárodní ráz a který vznikne na území některé z Vysokých smluvních stran, bude každá ze stran v konfliktu zavázána řídit se přinejmenším těmito ustanoveními [...]”

(Ditrichová, Jukl, 2017. S.23)

Článek 1 Druhého dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z roku 1949 uvádí:

“1. Tento Protokol, který rozvíjí a doplňuje společný článek 3 Ženevských úmluv z 12. srpna 1949 a nemění existující podmínky jeho aplikace, se bude vztahovat na všechny ozbrojené konflikty, které nejsou obsaženy v článku 1 Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I) a k nimž dochází na území Vysoké smluvní strany mezi jejími ozbrojenými silami a disidentskými ozbrojenými silami nebo jinými organizovanými skupinami vykonávajícími pod odpovědným velením takovou kontrolu nad částí jejího území, která jim umožňuje vést trvalé a koordinované vojenské operace a aplikovat tento Protokol.

2. Tento Protokol nebude aplikován v případě vnitřních nepokojů a napětí, jako jsou vzpoury, izolované a sporadické násilné činy a ostatní činy podobné povahy, které se nepovažují za ozbrojené konflikty.”

(Ditrichová, Jukl, 2017. S.177)

Tento článek zavazuje pouze ty státy, které jsou smluvní stranou Druhého dodatkového protokolu.

Okupace:

Článek 42 Haagských úmluv z roku (Bajgar, 1993) uvádí:

“Území je považováno za okupované, pokud je skutečně pod mocí nepřátelské armády. Okupace platí pouze na území, kde takováto moc byla ustavena a může být vykonávána.”

Společný článek 2 Ženevských úmluv z roku 1949 uvádí:

“Úmluva bude se rovněž vztahovat na všechny případy částečné nebo úplné okupace celého území některé Vysoké smluvní strany, i když se tato okupace neseťká s řádným vojenským odporem.”

(Ditrichová, Jukl, 2017. S.23)

1.2.5 Vynucení LOAC

Státy mají povinnost:

- Vyžadovat na vojenských velitelích, aby vůči příslušníkům ozbrojených sil pod jejich velením a dále jiných osob nacházejících se pod jejich kontrolou, zabránit a pokud možno zastavit a nahlásit odpovědným osobám porušení Ženevských úmluv a Prvního dodatkového protokolu.
- Požadovat na jakémkoli veliteli, který si je vědom, že jeho podřízený nebo jiná osoba pod jeho kontrolou se chystá spáchat nebo spáchala porušení Ženevských úmluv nebo Prvního dodatkového protokolu, aby učinil takové kroky, které jsou nezbytné k tomu, aby se předešlo takovým porušením Ženevských úmluv nebo Prvního protokolu. Dále tam, kde to je možné započít disciplinární nebo trestně-právní kroky vůči daným pachatelům.

(Ditrichová, Jukl, 2017. S.218)

- Vydat rozkazy a instrukce vyžadující soulad jednání s LOAC a přijetí kroků k zajištění, že tyto rozkazy a instrukce budou dodržovány.

(Ditrichová, Jukl, 2017. S.215)

- Rozšířit pravidla obsažená v Ženevských úmluvách z roku 1949 a jeho dvou Dodatkových protokolů z roku 1977 tak, aby byly co nejvíce známy, jak v době míru, tak ve válce.

(Ditrichová, Jukl, 2017. S.36, 57, 103, 165, 216, 240)

- Vyžadovat, aby velitelé zajistili, že příslušníci jejich ozbrojených sil jsou si vědomi svých závazků vyplývajících z LOAC.

(Ditrichová, Jukl, 2017. S.218)

- V případě, že to je nezbytné, poskytnout velitelům na odpovídající úrovni právní poradce, kteří by jim byli k dispozici pro poskytnutí právní rady ohledně aplikace LOAC a výcviku LOAC, který by měl být příslušníkům ozbrojených sil poskytnut.

(Ditrichová, Jukl, 2017. S.216)

- Zajistit, že stát bude mít účinný právní systém, který by zabránil a/nebo vyšetřil porušení LOAC, a dále zejména přijal taková zákonodárná opatření, která jsou nezbytná k zajištění účinných trestně-právních sankcí pro osoby, které spáchaly nebo nařídily spáchání válečných zločinů.

(Ditrichová, Jukl, 2017. S 37, 57, 104, 166)

Velitelská odpovědnost

Velitelé jsou odpovědní za zabránění porušení LOAC a za přijetí nezbytných opatření v případě, že k takovému porušení dojde.

- Velitelé jsou odpovědní za zabránění porušení LOAC a za přijetí nezbytných opatření v případě, že k takovému porušení dojde.

(Ditrichová, Jukl, 2017. S.37, 58, 104, 166)

- Selhání jednání – skutečnost, že porušení LOAC bylo spácháno veliteli podřízenou osobou, nezbavuje takového velitele jeho trestně-právní nebo disciplinární odpovědnost, zejména v případě, pokud věděl nebo měl informaci, ze které za daných okolností a v daném čase mohl vyvodit, že jeho podřízený páchá nebo se chystá spáchat porušení LOAC, a pokud nepřijal veškerá možná opatření, která byla v jeho pravomoci k zabránění nebo potlačení porušení LOAC.

(Ditrichová, Jukl, 2017. S.87)

Povinnost velitelů:

- Předejít a tam, kde je to nezbytné potlačit a nahlásit odpovědným osobám porušení Ženevských úmluv a Prvního dodatkového protokolu;
- V odpovídající úrovni jejich velitelské odpovědnosti zajistit, že příslušníci ozbrojených sil pod jejich velením jsou si vědomi závazků vyplývajících jim z LOAC;
- Pokud jsou si vědomi, že podřízení nebo jiné osoby, které se nachází pod jejich kontrolou a chystají se spáchat nebo již spáchaly porušení LOAC, zahájit takové kroky, které jsou nezbytné k zabránění porušení LOAC, a tam, kde je to vhodné zahájit disciplinární nebo trestně-právní sankce proti těmto pachatelům.

(Ditrichová, Jukl, 2017. S.87).

1.3 Použití mezinárodního práva a vojenské soudy

Válečné zločiny

Porušení LOAC může vyústit ve spáchání válečných zločinů (vážné porušení všech čtyř Ženevských úmluv z roku 1949 nebo Prvního dodatkového protokolu z roku 1977) nebo může představovat jiné porušení.

Vážná porušení (válečné zločiny):

- Válečné zločiny jsou trestně-právně stíhatelné.
- Následující jednání představují příklady vážných porušení Ženevských úmluv z roku 1949 (válečné zločiny), pokud byla spáchána proti chráněným osobám nebo majetku:
 - úmyslné zabití;
 - mučení nebo nelidské chování;
 - biologické experimenty;
 - úmyslné způsobení značné bolesti;
 - způsobení vážného zranění těla nebo zdraví;
 - rozsáhlé zničení a zabránění majetku neodůvodněné vojenskou nezbytností, které bylo vykonáno nezákonně a svévolně;
 - nucení válečného vězně nebo chráněného civilisty sloužit v ozbrojených silách nepřátelské mocnosti;
 - úmyslné zbavení válečného zajatce nebo chráněné osoby práva na spravedlivý a řádný soud, tak jak je předvídan v Ženevských úmluvách;
 - nezákonná deportace nebo přesun;
 - nezákonné uvěznění chráněné osoby;
 - braní rukojmí.

(Ditrichová, Jukl, 2017. S37, 58, 104, 166)

- Následující činy představují příklady vážného porušení, tak jak jsou obsažena v AP I 1977 (válečné zločiny):
 - vážné ohrožení fyzického nebo psychického zdraví a integrity jednotlivce, který je v moci protivníkovi strany, nebo který je internován, zadržen nebo jinak zbaven svobody z důvodu ozbrojeného konfliktu, a to jakýmkoli úmyslným a neospravedlněným jednáním nebo opominutím, zejména fyzického zohavení, lékařských nebo vědeckých experimentů, odnětí tkáně nebo orgánů, které lze transplantovat, aniž by však tak bylo učiněno zdravotním stavem dané osoby nebo v souladu s obecně přijatelnými lékařskými standardy, které by se za podobných okolností jinak aplikovaly na osoby, které jsou příslušníci Strany v konfliktu, která vykonává tyto úkony a v žádném případě by je zbavovalo svobody.

(Ditrichová, Jukl, 2017. S 181, 216)

Pokud jsou spáchány úmyslně a pokud způsobí smrt nebo vážné zranění těla nebo zdraví:

- učinění civilního obyvatelstva nebo jednotlivých civilistů předmětem útoku;
- vykonání nerozlišujícího útoku, který zasáhl civilní obyvatelstvo nebo civilní objekty, při vědomí, že takový útok způsobí nadměrné ztráty na životě, zranění civilistů nebo škodu civilních objektů;
- vykonání útoku na zařízení a objekty obsahující nebezpečné síly, při vědomí, že takový útok způsobí nadměrné ztráty na životě, zranění civilistů nebo škodu na civilních objektech;
- učinění nebráněných lokalit a demilitarizovaných zón předmětem útoku;
- učinění osoby předmětem útoku při vědomí, že se již neúčastní nepřátelství ;
- proradné užití rozlišovacího znaku červeného kříže nebo červeného půlměsíce nebo jiného ochranného znaku;

(Ditrichová, Jukl, 2017. S216)

Pokud jsou spáchány úmyslně a porušují úmluvy a protokol:

- přemístění části civilního obyvatelstva náležející k okupující mocnosti na okupovaná území, nebo deportace či přemístění celého či části civilního obyvatelstva v rámci okupovaného území nebo mimo něj;
- neospravedlněné zpoždění v návratu válečných zajatců nebo civilistů;
- praktiky apartheidu nebo jiných nelidských a degradujících praktik zahrnujících násilnosti proti lidské důstojnosti, založené na rasové diskriminaci;
- útoky na zřetelně uznané historické objekty, umělecká díla nebo duchovní místa, která představují kulturní nebo duchovní dědictví lidstva, a kterým byla z tohoto důvodu přiznána speciální ochrana, pokud tyto útoky ve výsledku způsobí rozsáhlé zničení takového majetku, a za podmínky, že tyto objekty nejsou umístěny v bezprostřední blízkosti vojenských cílů nebo užity protistranou v konfliktu k podpoře válečného úsilí;
- zbavení osoby chráněné ženevskými úmluvami nebo prvním dodatkovým protokolem práv na spravedlivý proces.

(Ditrichová, Jukl, 2017. S216)

Jiná porušení:

- Kromě vážných porušení Ženevských úmluv, státy musí vzít přijmout veškerá nezbytná opatření k potrestání všech jiných porušení Ženevských úmluv z roku 1949 a Prvního dodatkového protokolu z roku 1977, která jsou výsledkem opomenutí jednat, pokud osoba měla povinnost tak činit.

(Ditrichová, Jukl, 2017. S217)

Trestní stíhání za spáchání válečných zločinů

- Trestní stíhání na národní úrovni
- Univerzální jurisdikce nad válečnými zločiny
- Trestní stíhání na mezinárodní úrovni

Trestní stíhání na národní úrovni:

- Členové ozbrojených sil primárně podléhají národním trestněprávním orgánům za spáchání válečných zločinů.

Univerzální jurisdikce nad válečnými zločiny:

- Potlačení válečných zločinů je zásadní pro zajištění respektu mezinárodního humanitárního práva. Univerzální jurisdikce znamená uplatnění pravomoci soudit určité trestně-právní činy bez ohledu na místo, kde byly spáchány nebo bez ohledu na národnost pachatele. Uplatňuje se na celou řadu trestných činů, jejichž potlačení je vyžadováno nebo schvalováno všemi státy ve smyslu mezinárodního práva veřejného. Jakýkoli stát může soudit osoby obviněné ze spáchání válečných zločinů, a to ať jsou jakékoli národnosti, nebo kdekoli údajný trestný čin byl spáchán.
- Ženevské úmluvy povinně uplatňují univerzální jurisdikci, neboť zavazují státy k vedení trestního řízení, pro takové osoby, které údajně spáchaly vážná porušení Ženevských úmluv nebo zavedení nezbytné procedury k vydání takových osob. První dodatkový protokol z roku 1977 k Ženevským úmluvám z roku 1949 rozšiřuje princip univerzální jurisdikce vážných porušení i na pravidla týkající se vedení nepřátelství. Také kvalifikuje všechna vážná porušení jako válečné zločiny.

(Ditrichová, Jukl, 2017. S216)

Trestní stíhání na mezinárodní úrovni:

Mezinárodní trestní soud

- Právo, nebo v některých případech závazek vyšetřit válečné zločiny pod principem univerzální jurisdikce existovalo již před přijetím Římského statutu o ustavení Mezinárodního trestního soudu v roce 1998. Římský statut ve své preambuli potvrzuje, že národní soudy mají primární odpovědnost za souzení takových činů. Jurisdikce Mezinárodního trestního soudu (International Criminal Court – ICC) ohledně válečných zločinů je tudíž považována za komplementární: ICC bude vykonávat svoji pravomoc trestně stíhat, pouze pokud stát bude neochoten nebo neschopen provést řádné vyšetřování nebo stíhání.

(Český červený kříž – internetový zdroj)

1.3.1 PŘÍKLADY

Norimberské procesy s válečnými zločinci

Během procesů, kdy na lavici usedlo více než 200 obžalovaných, vyšla najevo brutalita a sadismus páchaný za druhé světové války. Během dokazování se u většiny obžalovaných ani neprojevila lítost nad spáchanými zločiny. V rámci dokazování žalobci předvedli i kusy opálené tetované lidské kůže, která byla využívána na stínítka lamp, také byly popsány pokusy nacistických lékařů v koncentračních táborech. Během procesů vypovídalo 33 svědků a byly předloženy stovky důkazů potvrzující hrůzné zločiny. Kvůli specifikaci celého případu vznikl i pojem zločiny proti lidskosti, ze kterých byla většina obžalovaných odsouzena k doživotí nebo trestu smrti.

Proces se Slobodanem Miloševićem

Proces s bývalým srbským prezidentem, přezdívaným „balkánský řezník“, se konal u Mezinárodního soudního tribunálu v letech 2002 až 2006 v Haagu. Milošević čelil několika obviněním za zvěrstva spáchaná v Kosovu v roce 1999, dále za zločiny spáchané v Chorvatsku 1991-1992 a v poslední řadě za údajnou genocidu v Bosně v letech 1992 až 1995. Obžalován byl tedy s genocidy, ze zločinů proti lidskosti, těžkých porušení Ženevských konvencí a z porušení zákonů a zvyklostí války. Během procesu byly přeloženy hromady dokumentů, fotografií a videozáznamů ukazujících masové hroby a znetvořené lidské mrtvoly. Bohužel, než mohlo být rozhodnuto o trestu Slobodan Milošević byl nalezen ve vězeňské cele mrtev. V roce 2006 bylo dodatkem k Miloševićovi postaveno osm bývalých srbských policistů, kteří byly obžalováni z poprav albánských občanů. V roce 2011 byl bývalý generál srbské policie odsouzen k 27letům vězení.

Masakr v Srebrenici

Symbol srbské zloby označován jako „horor nemající obdoby“. Jednalo se o chladnokrevnou popravu více než 8000 muslimských chlapců a mužů. Tato událost července roku 1995 byla vyvrcholením občanské války v Bosně a Hercegovině. Konflikt trvající od roku 1992 je považován za jeden z nejnásilnějších a nejvíce genocidních období v dějinách válek. Zvěrstva byla tehdy páchaná všemi účastníky konfliktu, včetně civilního obyvatelstva. Srebrenica se stala domovem desítek tisíc civilistů hledajících zde útočiště před srbskou ofenzívou. Město hlídalo asi 600 lehce ozbrojených nizozemských příslušníků pěchoty vyslaných Spojenými národy, které Srebrenici označili za „bezpečnou zónu“. V červenci 1995 začala srbská armáda, s cílem vyčistit oblast od Muslimů žijících

v enklávách, odstřelovat Srebrenicu granáty. Zesíleným dostřelováním docílily paniky u civilistů, kteří se začali stahovat do středu města. 9.července vstoupily Srbové do města. 12.července přijely autobusy pro ženy a děti, aby je odvezly do bezpečí. Mezitím však byli zatčeni všichni muži od 12 do 70 let na „výslech“. Odhadovaný počet zabitých mužů je 7 až 10 tisíc, který však nebere v úvahu asi 18,5 tisíce nezvěstných Muslimů, Srbů a Chorvatů.

Za tyto popravky byly údajně odpovědny generál Ratko Mladič a Radivoj Krstič. V roce 1996 obvinil oba muže Mezinárodní soudní dvůr ze „zločinů proti lidskosti“.

(Anderson, Williams, Head, 2009.)

2 ŠÍŘENÍ MEZINÁRODNÍHO HUMANITÁRNÍHO PRÁVA V RÁMCI OZBROJENÝCH SIL ČESKÉ REPUBLIKY

Česká republika jako stát uznávající mezinárodní humanitární právo, je zavázán k šíření MHP. Tedy stát má povinnost zajistit, jakýmikoli prostředky, rozšíření povědomí o MHP ve školách (civilních i vojenských), obecně v rámci civilního obyvatelstva a zejména v ozbrojených silách, zdravotnickém a duchovním personálu. V rámci civilního prostředí převzala tuto povinnost společnost Českého Červeného kříže, která každý rok školí obyvatelstvo v této problematice. V rámci ozbrojených sil se tato problematika řeší komplexně a je součástí vševojskových znalostí (tudíž je musí alespoň okrajově znát každý voják), rozdíl je pak v rozsahu těchto znalostí.

Každý příslušník ozbrojených sil by měl vědět, co MHP je, proč je důležité ho dodržovat, a jaká jsou základní pravidla, tj. 4 základní zásady MHP. Je však zřejmé, že příslušník OS ČR - právník by měl mít rozsáhlejší a hlubší znalosti o MHP, než příslušník OS ČR zastávající logistické pozice či bojové pozice.

ŠKOLENÍ A KURZY

Každý příslušník ozbrojených sil musí mít alespoň základní povědomí o MHP, tudíž každý příslušník se s pojmem mezinárodní humanitární právo setká již na základním kurzu přípravy, který je první krok pro vstup do ozbrojených sil. V příručce vojáka je tomuto tématu věnována celá kapitola o rozsahu 10 stran, avšak ne všichni příslušníci jsou tak pečliví, že by tuto příručku přečetli celou.

V rámci kariérových kurzů (základní kurz přípravy, poddůstojnický, praporčický a důstojnické kurzy) se MHP vyučuje v rámci vševojskových znalostí. Znalost by se s každým dalším vyšším hodnostním sborem a tedy dalším kariérovým kurzem měla zvyšovat, protože každý další kurz má vyšší počet hodin na výuku.

Nejkomplexnější a nejrozsáhlejší kurz zabývající se MHP je přímo kurz Mezinárodního humanitárního práva, který se vyučuje ve Vojenské akademii Vyškov. Tento kurz trvá jeden týden a probírá veškeré oblasti MHP. Účastníci tohoto kurzu získají certifikát o absolvování kurzu MHP a v rámci posádek mohou pak být využiti ke školení MHP ostatních příslušníků. Na tento kurz je však velmi obtížné se na nižších hodnostech dostat, jak z důvodu počtu míst, tak z důvodu toho, že pro „normálního“ příslušníka je tento kurz navíc a z pohledu fungování jednotky i zbytečný. Tento kurz je převážně určen pro vojenské právníky a školitele MHP v rámci posádek.

OVĚŘOVÁNÍ ZNALOSTÍ

Ověření znalostí provádí velitel, který je zároveň odpovědný za přípravu. Kontrolu dále provádí Inspekce Ministra obrany - zejména hlavní inspektor ochrany lidských práv. Do určité míry by také kontrolu měl provádět Inspektorát AČR, který má pod sebou právní službu AČR a odborně ji řídí. Rozsah ověřování znalostí je tedy čistě v kompetenci jednotlivých velitelů, jakož i rozsah školení této problematiky.

V rámci tzv. kariérových kurzů je ověřování znalostí MHP v rozsahu 2-5 otázek zahrnující subjekty jako, kdo je komбатant, co znamená bílá vlajka, jak je označen zdravotnický personál a objekty, tedy úplně základní znalosti, které je schopný zodpovědět každý.

3 DÍLČÍ ZÁVĚR

V rámci ozbrojených sil je pro příslušníky důležitější než znalost MHP znalost ROE (Rules of engagement), neboli pravidla použití sil, která v sobě obsahuje zkrácenou znalost MHP, vnitřních předpisů a zákonů. Tato pravidla jsou upravována přímo pro typ operace, které se příslušník bude účastnit, tudíž jiné ROE bude psaná pro bojové mise a jinak napsaná bude pro misi výcvikovou a mírovou, jinak také bude psána pro oblasti, které mají rozdílnou kulturu a zvyklosti (např. Afghánistán). ROE je zjednodušeně napsáno, jak se chovat v rámci ozbrojených konfliktů. Zahrnuje všechny zásady MHP, avšak na rozdíl od MHP, které mohou být „složitě“ je např. pojem kombatant a chráněné osoby nedefinován specificky, ale jednoduše je napsané, že příslušník nemůže zaútočit na nikoho, kdo po něm nevystřelil první, že nemůže postřelit člověka, který po něm hodil kámen, ale může třeba použít slov nebo gumových projektorů k odvrácení dalšího útoku na jeho osobu. Z mého pohledu se jedná o jednoduchý návod pro každého příslušníka ozbrojených sil, jak se chovat na území jiného státu. Avšak dle mého názoru by znalost MHP měli mít určitě všechny velitelské pozice, které pod sebou mají podřízené, kterým velí, ať už na našem území nebo v zahraničí.

I MHP přímo píše, že velitel má zodpovědnost za dodržování MHP i všemi svými podřízenými.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 POSOUZENÍ SOUČASNÉHO STAVU ZNALOSTÍ MEZINÁRODNÍHO HUMANITÁRNÍHO PRÁVA U PŘÍSLUŠNÍKŮ OZBROJENÝCH SIL ČESKÉ REPUBLIKY

Podle dohody STANAG 2449 vyplývá povinnost pro příslušníky vyčleněných do operací vedených NATO znalost a plnění povinností vyplývajících z mezinárodního humanitárního práva. V rámci zpracování bakalářské práce byla proto pro příslušníky ženijní roty v Bechyni realizována krátká přednáška na tuto problematiku. Dále byl vypracován a rozeslán dotazník po různých útvarech AČR.

4.1 Přednáška

Pro příslušníky ženijní roty jsem vytvořila dvouhodinovou přednášku obsahující základní pojmy z mezinárodního práva, které by měl podle mě znát každý příslušník ozbrojených sil. V rámci základních pojmů bylo znát, že příslušníci mají povědomí o tom, o čem se bavíme. Většina příslušníků byla i schopna odpovědět na otevřené otázky z dotazníků a více je popsat (to bylo spíše dle mého názoru způsobeno tím, že měli více prostoru a odpovídali ústně). Další část přednášky byla zaměřena na správné pochopení MHP a to formou různých situací, které měli posluchači vyhodnotit v rámci MHP (tady jsem se inspirovala ze školení MHP, které jsem absolvovala u ČČK).

Příklad č.1:

Ve státě probíhají prudké boje mezi ozbrojenými skupinami Alfa a Delta. Adam, velitel jednoho z oddílů jednotky Delta, se náhle střetne tváří v tvář s vojákem z Alfy. V následujícím boji muž proti muži se oba protivníci vzájemně zraní. Adam, který absolvoval kurz první pomoci, si sám ošetří rány. Po ošetření zjistil, že protivník je v důsledku utrpěných zranění vyřazen z boje, ošetří rány také jemu a dopraví ho na základnu. Téměř všichni Adamovi spolubojovníci jeho rozhodnutí kritizují a tvrdí, že měl nepřítele ponechat osudu. Požadují, aby byl voják okamžitě popraven, protože pává tak vždy koná druhá bojující strana. Pokud bude nepřítel ponechán naživu, požadují, aby byl přinucen odstraňovat miny položené jeho oddílem.

Otázka zněla: Jak byste se zachovali?

S pohledu MHP: V dodatkovém protokolu II Ženevských úmluv se píše o ochraně obětí nemezinárodních konfliktů. V článku 4 tohoto protokolu jsou popsány základní záruky humánního zacházení a to všem osobám, které se nezúčastní a nebo se přestaly účastnit nepřátelských akcí. Ošetření muže zajišťuje v rámci MHP zacházení s raněnými, nemocnými a třešněnými v čl.7, II dodatkového protokolu, který ukládá povinnost ošetřit všechny bez ohledu „na stranu“. Co se týká posledního bodu, který Adamovi spolubojovníci požadují, tak v rámci MHP je takové zacházení znemožněno opět dodatkovým protokolem II, který zakazuje v každé době a na jakémkoliv místě činnosti, které by ohrozily život, zdraví a fyzický nebo duševní stav dané osoby.

Odpověď posluchačů: Všichni posluchači uvedli, že pokud by ho již protivník neohrožoval na životě, provedli by ošetření i jemu a snažili se ho dopravit do místa, kde by mu byla poskytnuta odborná zdravotní péče. Co se týká druhé části, tedy popravy či případného odminování, tak popravu zavrhlí všichni, avšak u odminování se strhla bouřlivá diskuze o tom, zda ano či ne. Většina poukázala na to, že přesně to se dělo po druhé světové válce, kdy němečtí vojáci odminovávali pláže. Dle většiny by si nepřátele měli uklidit, to co sami „zaseli“, že je nespravedlivé, aby případně zkončili životy někoho z nich. Po zasvěcení, jak je to podle MHP, tudíž, že nemohou tohoto vojáka poslat na čištění od min, se všichni přítomní shodli v tom, že by měl být napomocen alespoň v určení oblastí, které předtím se svoji jednotkou pomáhal minovat.

Příklad č.2:

Během osvobozování okupovaného území žádá kapitán Vikl, velitel vojenské jednoty, šéflékaře nemocnice v malém městě, aby hospitalizoval raněné vojáky jeho jednotky, kteří jsou obtížně transportovatelní. Šéflékař namítá, že nemocnice je zcela zaplněna vojáky protistrany, těžce raněnými v průběhu ústupových bojů, kteří nejsou za žádných okolností schopni transportu. Kapitán na tuto informaci reaguje slovy, že tito nepřátelští ranění jsou nyní jeho válečnými zajatci. Nařizuje tedy, aby byly uvolněny pokoje pro jeho raněné

a nepřátelé byli předáni přítomným vojenským zdravotníkům k přepravě. Lékař s odvoláním na lékařskou etiku odmítá odsun raněných nepřátel z nemocnice. Kapitán ostře žádá splnění svého rozkazu s apelem na lékařovu občanskou povinnost.

Otázka: Co byste dělali na místě lékaře? Jak byste se zachovali na místě kapitána Vikla?

S pohledu MHP: Tento problém řeší, za prvé ochrana a ošetřování raněných a zacházení s nimi v článku 12, I. Ženevské úmluvy, který požaduje lidské zacházení bez jakéhokoliv nepříznivého rozlišování. A dále pak článek 10, I. Dodatkového protokolu, který píše o ochraně a péči a také apeluje na to, že mezi raněnými nebude činěn žádný rozdíl z jiných než zdravotních důvodů.

Odpověď posluchačů: Na místě lékaře by se posluchači zachovali stejně, stejně jako přítomný lékař, by se drželi lékařské etiky, která lékaře nabádá k tomu, ošetřit všechny bez ohledu na barvu pleti, národnost, jazyk, apod. Lékařskou etiku je tedy možné uplatnit bez ohledu na ozbrojený konflikt na daném území. Všichni přítomní se však shodli na tom, že by určitě nejednali stejně jako kapitán Vikl, ale snažili by se použít jiný přístup v chování a vystupování vůči lékaři. Z diskuze vyplynulo, že by se posluchači pokusily například, o výměnu méně kvalifikovaného vojenského zdravotnického personálu za kvalifikovaný personál v nemocnici, aby jejich vojáci měli, co největší šanci na přežití při převozu. Dále by se pokusili se svým velením zabezpečit převozové a doprovodné jednotky, případně o přísun zdravotnického materiálu a personálu, jak pro svoje vojáky, tak pro nemocnici ošetřující ostatní raněné.

Závěr:

I s menší znalostí MHP by se posluchači řídili minimálně zásadou lidskosti a humánnosti, která jim ani vnitřně nedovoluje vidět nebo se podílet na utrpení jiných osob. Zajímavé by určitě bylo, kdyby byl prostor a čas zkoušet analyzovat více modelových situací zaměřené i na jiné oblasti MHP.

4.2 Dotazníkové šetření

Dotazník byl rozeslán 18 příslušníkům ozbrojených sil, včetně jednoho příslušníka hradní stráže. Dotazník obsahoval 20 otázek, z nichž převážná část z nich byla formulována jako otázky otevřené. Výběr respondentů proběhl tak, aby se dotazníkového šetření zúčastnili jednotlivé hodnostní sbory. Pro oslovení respondentů výzkumu bylo využito insiderství.

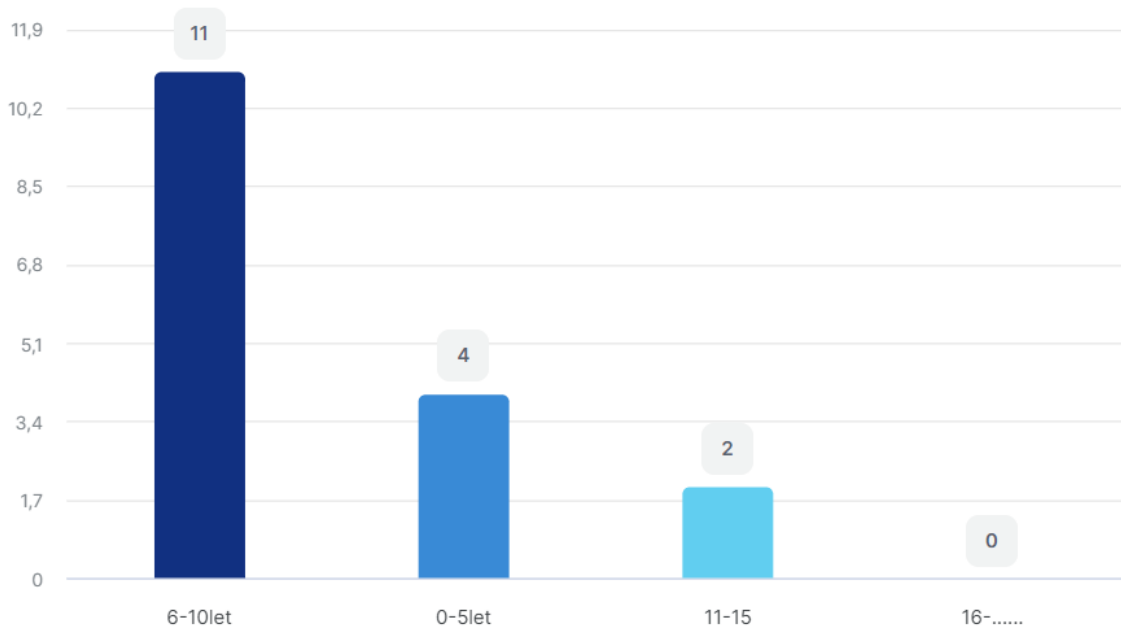
1. otázka řešila zařazení příslušníka do hodnostního sboru. Nejvyšší podíl respondentů byl ze sboru nižších důstojníků, tedy hodnosti poručík, nadporučík a kapitán. Tyto hodnosti působí nejčastěji na pozici velitelů čet/rot, případně zastávají důležité pozice k fungování praporu/pluku.

Obrázek 1 vlastní graf – hodnostní sbor

Druhá otázka byla zaměřena na působnost daného příslušníka, tedy útvar či místo, kde daný člověk slouží. Vzhledem k mé působnosti u ženijního praporu v Bechyni přišlo nejvíce odpovědí právě z tohoto útvaru. Další zastoupení mají v rámci odpovědí mechanizované jednotky z Jindřichova Hradce, Tábora a Žatce, dále dělostřelci z Jinců a příslušník ze Staré Boleslavi. Mezi respondenty se našli i příslušníci Hradní stráže, posádkového velitelství Praha, Vojenské akademie Vyškov a studenti Univerzity Obrany.

Nejčastější sloužící období je u respondentů 6-10 let.

Obrázek 2 Vlastní graf – doba služby

V rámci kariéry se dle odpovědí setkali s pojmem MHP všichni dotazovaní.

Jen pět dotazovaných se účastnilo nějaké mise a jen jeden se zúčastnil bojové mise.

Další otázkou jsem se ptala na to, co je podle respondentů MHP.

ODPOVĚDI RESPONDENTŮ:

- zákony upravující způsoby vedení válečného konfliktu
- mezinárodně uznávané právní předpisy
- mezinárodní pravidla pro vedení konfliktu
- název mluví sám za sebe
- pomoc v nesnazi
- pravidla zajišťující ochranu civilistů
- právo na život
- právo ozbrojeného konfliktu. Ve zkratce ženevské úmluvy + haagské úmluvy
- jedná se o soubor mezinárodních smluv upravujících chování jednotlivých stran při vedení ozbrojeného konfliktu, tyto smlouvy definují v podstatě to, co se smí a nesmí při vedení vojenského konfliktu použít, jak se chovat k civilnímu obyvatelstvu, zajatcům atd. Byly podepsány drtivou většinou států světa.

- právo válečné
- řízení, vedení ozbrojeného konfliktu
- soubor mezinárodně prosazovaných zákonů
- Soubor opatření, který stanovuje, jakým způsobem je jednáno během válečných konfliktů, aby byl konflikt co nejvíce “lidský”
- soubor závazných pravidel, podle kterých se vede ozbrojený konflikt
- souhrn opatření, podle nichž by měly být vedeny válečné a jiné konflikty, aby se zamezilo přílišnému utrpení ničení majetku a osob nepodílejících se na boji
- zákon, o kterém se mluví, že ho všichni porušují
- právo za ochranu osob jako takových
- respondent na otázku nevyplnil odpověď

Dle odpovědí můžeme usoudit, že většina dotazujících má podvědomí o tom, co je MHP. Avšak některé odpovědi bych zhodnotila jako nedostačující. Jeden z respondentů odpověděl takto: *„Jedná se o soubor mezinárodních smluv upravujících chování jednotlivých stran při vedení ozbrojeného konfliktu, tyto smlouvy definují v podstatě, co se smí a nesmí při vedení vojenského konfliktu použít, jak se chovat k civilnímu obyvatelstvu, zajatcům atd. Byly podepsány drtivou většinou států světa.“* Tato odpověď by se dala považovat skoro za definici, tady je předpoklad, že dochází k pravidelnému školení nebo, že se příslušník o MHP zajímá sám.

7. Co je hlavním úkolem MHP?

ODPOVĚDI RESPONDENTŮ:

- zajištění standardů stanovených signatáři
- humanizace válek
- chránit civilisty, válečné zajatce a zraněné
- chránit práva, životy, majetek v konfliktech a jiných situacích. (diktátorské režimy atd.)
- minimalizace škod a ztrát životů v oblasti ozbrojeného konfliktu
- nastavit pravidla válčení, omezit civilní ztráty a zajistit omezení utrpení bojujících stran.
- ochrana civilistů

- ochrana civilistů, základní ochrana válečných zajatců, pravidla na co nejmenší ztráty na životech apod.
- humanizace válečného konfliktu
- ochrana neválečných objektů a osob
- pomáhat
- pomáhat a umravňovat vojáky
- pomáhat potřebným v rozvojových zemích
- regulace válečných konfliktů
- Respektování lidské bytosti, ochrana určitých skupin lidí, omezení způsobu a vedení boje, prostředky boje, snaha omezit ničivé důsledky z boje
- snížit útrapy a škody ozbrojeného konfliktu
- ochrana osob a základních lidských práv a svobod
- respondent na otázku nevyplnil odpověď

Na tuto otázku bych sama odpověděla následovně: Hlavním úkolem MHP je nejen ochránit válčící strany, ale především obyvatelstvo a zemi, ve které se válčí a to včetně ochrany života, statků, kulturního a jiného bohatství. MHP má za úkol „udělat válku snesitelnější“.

8. Jaké jsou základní (4) zásady MHP?

ODPOVĚDI RESPONDENTŮ:

- ženevská konvence, lidskost, pravidla, humanita
- lidskost, rovnosti stran, zásada rozlišování, zásada přiměřenosti
- mír, pomoc, diplomacie, lidská práva
- necessity (vojenská nutnost), humanity, proporcionality a rozlišení
- netuším
- nevím
- nevím
- přiměřenost, nezbytnost, rovnost, rozlišování (ve zkratce)
- humanity, rovnosti stran, rozlišování, přiměřenost
- rovnost stran konfliktu, vedení konfliktu přiměřeným způsobem, vojenská nezbytnost, rozlišování
- rozlišování, vojenské nezbytnosti, přiměřenosti, nestrannosti
- těžko říct

- vojenská nezbytnost, rozlišování, přiměřenost, rovnost stran
- vymahatelnost,
- zákaz útočné války, právo na obranu, ochrana obyvatelstva, zacházení s raněnými
- z hlavy si to nepamatuju, ale myslím, že je to: nezbytnost použití síly, válčící strany jsou si rovny, rozlišování válčících stran, přiměřeně použití síly
- rovnost stran konfliktu, zásada rozlišování, zásada vojenské nezbytnosti, zásada přiměřenosti, zásada nestrannosti
- respondent na otázku nevyplnil odpověď

Dle mého názoru by měla znalost zásad MHP být základní znalostí každého vojáka v rámci vševojskových znalostí. Vševojskové znalostí jsou základní znalosti a dovednosti, které musí umět každý voják od znalosti hodnotit po zacházení se zbraněmi a technikou.

9. Co jsou chráněné objekty?

ODPOVĚDI RESPONDENTŮ:

- zdravotnický a duchovní personál a objekty, pers. a obj. humanitární pomoci, novináři, kulturní a přírodní památky
- jsou to takové objekty, které humanitární právo zakazuje válčícím stranám napadat, musí být označeny symbolem a tento symbol nesmí být zneužit - např. červený kříž, červený půlměsíc, bílá vlajka
- kostel, nemocnice, památky, kulturní statky
- kostely, školy, nemocnice
- kulturní dědictví, nemocnice, náboženské stavby
- např. nemocnice
- nemocnice, ...
- nemocnice, kostely, atd.
- civilní objekty,
- nemocnice, kostely, kláštery
- objekty chráněné válečným právem – nesmí se napadnout, bombardovat, vést z nich střelbu apod. – nemocnice, atomové elektrárny
- objekty, které neměly být cílem vojenského úsilí. např: památky, nemocnice etc.
- objekty, na které by se nemělo útočit a ničit je
- objekty co se nemají využívat k válčení – kostely, nemocnice

- veškeré objekty, na které je zakázáno vést ozbrojený útok
- zdravotnická zařízení (nemocnice), kulturní objekty (památky UNESCO), náboženské objekty (kostely, mešity)
- nemocnice, kostely, památky
- respondent na otázku nevyplnil odpověď

Tyto odpovědi shledávám jako dostačující k tomu, aby příslušník v rámci ozbrojených konfliktů byl schopen rozlišit, zda se jedná o chráněný objekt či nikoliv a zda takový objekt může obsadit. Řadový voják plní nařízené úkoly, i tak by měl být schopen protizákonný úkol odmítnout.

10. Jaké znáte rozlišovací znaky?

ODPOVĚDI RESPONDENTŮ:

- půlměsíc, lev a slunce, červený krystal
- červený kříž, půlměsíc
- červený krystal, kříž, půlměsíc
- červený kříž a jeho deriváty, vlajky států na uniformách, označení památek
- červený kříž, červen půlměsíc
- červený kříž, červený půlměsíc, červený kosočtverec, červený drak s mačetou
- červený kříž, červený trojúhelník, půlměsíc
- červený kříž, (hvězda, půlměsíc)
- bílá vlajka, červený kříž, civilní ochrana
- červený kříž, press, vlajka
- červený půlměsíc
- červený půlměsíc, bílá vlajka, znak civilní obrany – myslím, že modrý trojúhelník
- červený půlměsíc, červený lev
- diamant
- diamant, lva s mečem
- např. červený půlměsíc na bílém poli, či červený krystal na bílém poli. Obrácený modrý trojúhelník s modrým krystalem na bílém poli pro památky etc.
- červený kříž, půlměsíc

Pokud se zeptáte na ulici náhodného kolemjdoucího na tuto otázku, tak si myslím, že odpoví stejně jako většina respondentů. Skoro všichni vyjmenovali označení

zdravotníků/ zdravotnického materiálu a objektů. Jen čtyři respondenti uvedli i jiné příklady než jen ekvivalenty červeného kříže, jako je označení civilní obrany, kulturních statků a jiné.

11. Proč je podle Vás dobré mít znalosti o MHP?

ODPOVĚDI RESPONDENTŮ:

- ze zajímavosti – většina válek se žádným právem neřídí
- abych je neporušil
- abych neskončil u soudu
- abychom byli schopni vyhodnotit, co lze a co nelze tolerovat během válečných konfliktů
- Aby se vyhnuli páchání válečných zločinů v konfliktu
- aby se zamezilo přílišnému utrpení, ničení majetku a kulturního dědictví
- kdo ví, kde se bude bojovat za pár let. Neznalost zákona neomlouvá, může mi to zachránit zadek
- kdyby nastal nějaký ozbrojený konflikt, znát MHP a šířit jej. Je i dobré absolvovat nějaké semináře, které jsou přímo s MHP spojena.
- někdo nechce do vězení
- o každém oboru je dobré mít aspoň minimální znalost
- pro případ, že se voják dostane do situace, kdy se ho bude přímo týkat
- snížení negativního vlivu ozbrojeného konfliktu
- Voják na základní funkci je znát nepotřebuje, stačí mu ROA, zdravý rozum a plnění rozkazů (pokud má rozumného velitele). Velitele mi měli mít MHP alespoň v patrnosti, aby se nedopustili nežádoucích přešlapů
- důvodu ochrany civilního obyvatelstva, či osob pod zvláštní ochrannou jako jsou váleční zajatci, a v zásadě mít přehled o tom jak vést válečný konflikt s co nejmenším dopadem na nezúčastněné osoby a objekty. Současný konflikt na Ukrajině nám ukazuje, jak přesně válka dokáže být krutá a nestranná pokud nejsou zásady humánnosti dodrženy.
- kvůli všeobecnému rozhledu

Tato otázka byla položena na osobní názor respondenta. Z odpovědí lze usoudit, že většina to přijímá jako součást povinnosti příslušníka ozbrojených sil k dodržování MHP. Někteří by měli i zájem se o tuto tematiku více zajímat.

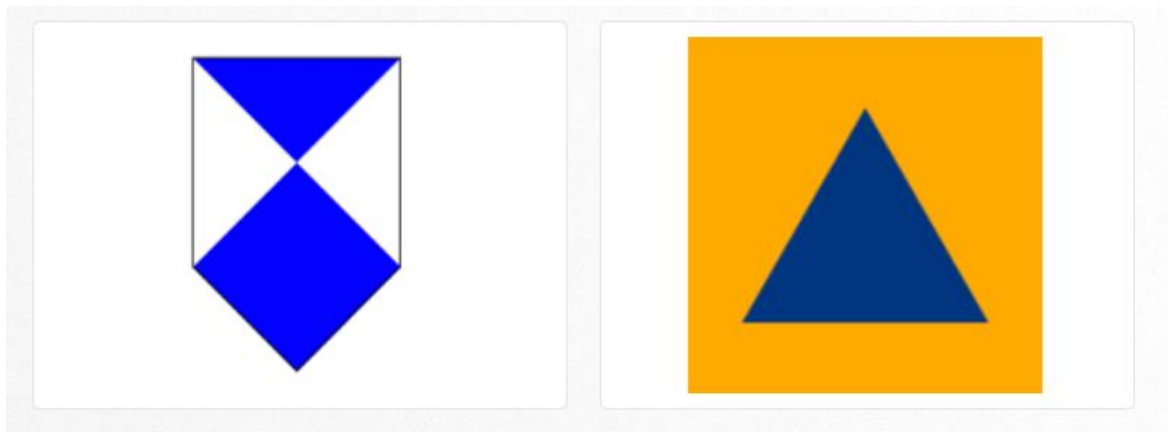
12. Co se podle Vás považuje za porušení MHP?

ODPOVĚDI RESPONDENTŮ:

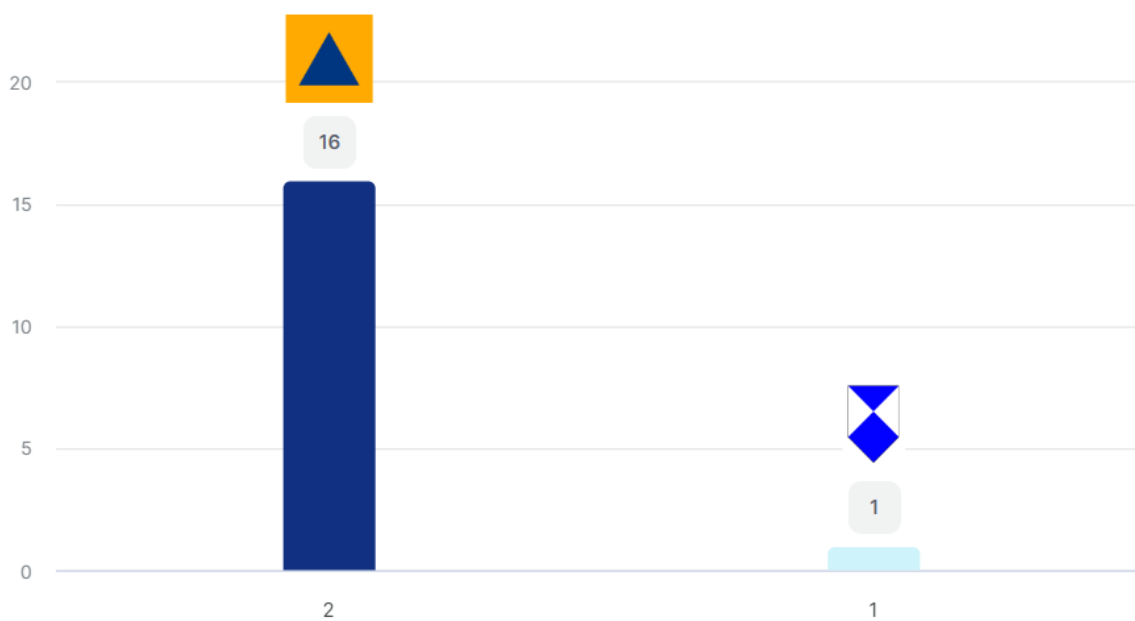
- zneužití bílé vlajky, znaků, mučení...
- genocida, činy proti lidskosti
- jakékoliv porušení zásad
- mučení vězňů, poprava vězňů, krytí za civilisty, vydávání se za vojáky protistrany, použití ZHN, zneužití ochranných znaků, genocida, použití protipěchotních min, střelba na pilota na padáku /na výsadkáře se střílet může, proto mají zelený a ne bílý padák), a asi bych ještě něco našel, kdybych nad tím trochu víc přemýšlel
- například lest, kdy kombatant předstírá zranění, aby si získal výhodu nad protivníkem. Dále útoky na civilní cíle nebo zanedbání o válečné zajatce
- např. útočení na označenou sanitku
- plošné bombardování, nerozlišující útoky, útoky na chráněné objekty/osoby, likvidace civilních objektu a zdrojů obživy
- porušení základních principů MHP
- bezdůvodné použití zbraní, válka
- Používání civilistů jako živých terčů, zabíjení zajatců, použití chemických látek ve městě apod.
- útok na civilní obyvatelstvo, nemocnice, náboženské objekty, ..
- útoky na nevojenské cíle, mučení, politické vězení
- válka na Ukrajině
- vraždění civilistů, ničení kulturních, náboženských a zdravotnických objektů, využívání zbraní a prostředků působících vysokou míru utrpení a mrzačení
- vše co předstupuje MHP
- zločiny proti lidskosti
- střelba do civilistů, útok na chráněné objekty

Každý respondent (až na jednoho, který na otázku neodpověděl vůbec) uvedl alespoň jeden příklad porušení MHP, lze tedy soudit, že každý s respondentů by byl schopen uvést i další příklady porušení.

V následující otázce byl respondentům předložen znak civilní obrany a znak na ochranu kulturních statků. Respondenti měli označit graf civilní ochrany. Až na jednoho respondenta, všichni dotazovaní označili správný symbol.

Obrázek 3 Použité znaky

Obrázek 4 Vlastní graf 3

14. Napište co označují/vyjadřují tyto znaky?

Obrázek 5 Znaký MHP

ODPOVĚDI RESPONDENTŮ:

- zdravotníky
- červený půlměsíc je obdoba červeného kříže
- červený kříž
- červený kříž v jiných náboženstvích
- červený kříž v jiných státech
- červený kříž v zemích blízkého východu a jiných částech světa
- červený půlměsíc
- červený půlměsíc, lev a slunce a krystal, symboly MHP, označení
- červený kříž
- chráněné objekty
- jsou to znaky zdravotnických organizací, červený půlměsíc atd.
- mají stejný význam jako červený kříž
- nevím
- označující humanitární organizace
- rozl. znaky
- to samé jako červený kříž
- jsou to deriváty červeného kříže
- respondent na otázku nevyplnil odpověď

Respondenti vyhodnotili správně, že se jedná o ekvivalenty ke znaku červeného kříže ochraňující zdravotnický personál a objekty.

16. Co je obsahem Haagského práva?

ODPOVĚDI RESPONDENTA:

- válečné zločiny a zločiny proti lidskosti
- upravují vedení války
- úmluvy týkající se války
- úmluvy o vedení války
- ochrana kulturních památek
- pravidla války, haagských úmluv bylo několik. Myslím, že zavádějí i mezinárodní soudní tribunál
- něco co se jen občas dodržuje
- mezinárodní úmluvy o vedení válek
- lidská práva
- jak mám útočit a jaké prostředky můžu použít
- deklarace týkající se vedení válek
- respondent na otázku nevyplnil odpověď

Šest respondentů na tuto otázku odpovědělo slovem nevím. Toto číslo je pro mě docela zarážející a ani zbylé odpovědi bych nehodnotila jako dostačující. Vzhledem ke skutečnosti, že Haagské právo je součástí MHP, konkrétně části, která upravuje vedení válek týkající se použití prostředků měla by tato znalost být dle mého názoru na vyšší úrovni vzhledem ke skutečnosti, že s prostředky se seznamuje každý příslušník ozbrojených sil. Dle odpovědí na otázku zakázaná munice to však spíše vypadá na nespojitost či spíše neznalost konkrétního pojmu.

17) Kdo nebo co je kombatant?

ODPOVĚDI RESPONDENTŮ:

- týpek co si blbě přečetl povolávací rozkaz
- bojovník oprávnění účastnit se bojových akcí na území jiného státu
- bojovník, voják
- bojující osoba jedné ze stran konfliktu, je označená státní vlajkou, člen ozbrojených sil

- člověk účastnící se bojů
- nevím
- osoba, která chce bojovat, Zná nějaké násilí
- osoba, která se aktivně účastní boje
- bojovník, bojující v konfliktu
- osoba, která vede bojovou činnost a je k tomu oprávněna
- osoba v uniformě, řádně označená
- osoba oprávněná účastnit se nepřátelských akcí
- osoba účastnící se agrese vůči protivníkovi
- osoba účastnící se ozbrojeného konfliktu
- ozbrojenec co bojuje, může, ale nemusí být organizován v armádě, skupině atd. Má zbraň a vede boj.
- ozbrojený člověk, který vede bojovou činnost
- osoba nosící stejno kroj (nebo jiné označení, účastníci v boji)

Většina respondentů popsala kombatanta správně.

18. Zakázaná munice - co to je + příklady?

ODPOVĚDI RESPONDENTŮ:

- ZHN, chemické zbraně, biologické zbraně, dum dum, munice s dírou špičkou, celkové munice a zbraně působící "zbytečně velké utrpení" (spadají tam také trojhranné dýky, dýky s pilou apod.)
- Druh munice, s níž je zakázáno vést bojovou činnost. Např. chemické zbraně
- jaderná a chemická munice
- kazetová
- munice co se nesmí používat. Protipěchotní mina
- munice, jejíž použití způsobuje nadměrná zranění, napalm, bílý fosfor, kazetová bomba
- munice, která je zakázána světovými dohodami (protipěchotní miny, munice obohacená o uran)
- munice, která neúměrně zvyšuje ranivost, střela tzv. Dumdum
- Bílý fosfor kazetové munice plamenomety

- munice, která se dle ženevských úmluv nesmí používat (kazetová munice, chemické zbraně apod.)
- munice, kterou zakazují mezinárodní úmluvy. Ne pro všechny platí stejné. PpMi, chem. munice atd.
- munice zakázána MHP
- například biologické a chemické zbraně
- Nečekaně munice co by se neměla používat, ale neděje se tak. Např. Kazetové bomby.
- Nesmí se používat, působí velké bolesti a utrpení nebo likviduje ve velkém počtu a nedá se tím odstranit možnost zabíjení civilistu, např.: Kazetové pumy, chemické otravné látky,
- Plně automatické
- Munice, která se nesmí používat, protože je nehumánní a způsobuje například zbytečné utrpení. Příklad: protipěchotní miny, chemická munice, otrávená munice, teď nevím, jestli i jaderná.

Dotazování příslušníci mají povědomí o tom, co to je zakázaná munice a byli schopni uvést alespoň jeden příklad. Zde už je pak na velitelích kontrola, zda danou municí lze použít v boji či nikoliv, aby nedošlo k porušení MHP.

19. Je podle Vás v ozbrojených silách dostatečná znalost MHP?

ODPOVĚDI RESPONDENTŮ:

- ne
- ano
- všeobecně rovině se s tím vojáci setkávají, důstojníci je znát musí, ale jak jsem již zmiňoval, primární je pro každého znát ROE
- V našich nebo obecně?
- ne řekl bych, že znalost je nízká
- není
- nemohu posoudit, nesloužil jsem v bojové jednotce, kde tyto znalosti jsou nutné.
- ne
- Myslím, že základy tam jsou, vyučuje se to už na poddůstojnickém kurzu, ale chtělo by to i pravidelná zaměstnání na útvarech, kde toto úplně chybí.

- je ale určitě je dobré se jí více věnovat
- Ať už je sebelepší, vždy bude nedostatečná.
- Ano, protože je standardně vyučována
- ano
- ano
- ne
- ne
- ne

Dle mého názorů lze i z předchozích odpovědí usoudit, že znalost MHP je v rámci ozbrojených sil nedostačující. I vzhledem k tomu, že 1/3 respondentů je na velící pozici, měla by tato znalost být na vyšší úrovni.

20. Probíhají u vašeho útvaru školení v oblasti MHP ?

ODPOVĚDI RESPONDENTŮ:

- ne
- ne
- ne
- ne
- ano
- ano
- ano
- vůbec vojáci jsou seznamováni pouze v rámci kurzů
- V nedostatečné míře. Je na nižších důstojnících, aby vzdělávali podřízené v dané problematice
- v kariérních kurzech se to probírá
- občas
- nepamatuji si
- ne
- ne
- ano občas
- ano jedenkrát ročně, letos tedy proběhla pouze v online formě. Sdílená prezentace
- ano

Vzhledem ke skutečnosti, že dodržování MHP vyplývá přímo ze zákona 221/1999Sb. o vojácích z povolání, měla by i znalost tohoto práva být někde zakotvena a ověřována. Neznalost zákona, jak víme, neomlouvá a to v případě mezinárodního.

21. Myslíte si, že jsou tyto školení pro vás přínosné? Pokud ne, co by jste na nich změnili.

ODPOVĚDI RESPONDETŮ:

- ano
- ano
- ano
- v současné době jsou dokonce nutné. Bohužel, jak bylo avizováno, probíhají pouze na popud některých důstojníků
- víc hodin
- určitě ano
- přístup, stačí pracovat v příkladech
- nezažil jsem ani jedno
- neprobíhají
- Ne. Neříkám, že nejsou přínosné pro prapor, pro mě ale přínosem nejsou a nebudou
- malá osvěta
- jsou přínosné
- jelikož je nemáme, tak bych změnil to, že bych je především zavedl
- částečně
- byly by, aby se konaly
- ani ne, brala bych, aby byly více záživné

Respondenti u kterých školení neprobíhá by je ráda zavedla, u zbývajících lze říct, že pro většinu nejsou tato školení zábavná, přitom dle mého názoru stačí v rámci pravidelných školení zavést i příklady z praxe nebo nechat vojáky hodnotit situaci, zda při ní došlo či nedošlo k porušení MHP a jak by jednali oni.

5 NÁVRH NA ZMĚNY V ŠÍŘENÍ A PŘEZKOUŠENÍ ZNALOSTÍ MEZINARODNÍHO HUMANITÁRNÍHO PRÁVA V RÁMCI ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

Na základě dotazníkového šetření je patrné, že šíření MHP není v dostatečné kvalitě v rámci ozbrojených sil. S odpovědí respondentů navíc vyplývá, že z jejich strany je zájem o výuku MHP, a nebo minimálně, o záživnější formu této výuky. Zásadním problémem v této problematice je skutečnost, že za znalost MHP a jeho rozsahu zodpovídá velitel jednotky, tudíž pokud velitel usoudí, že jeho podřízeným stačí znalosti MHP získané na základním kurzu vojenské přípravy, tak se žádná výuka konat nemusí. V rámci ozbrojených sil se plánují zaměstnání (program dne) na každé čtvrtletí, kdy jsou velením dané tzv. povinné zaměstnání, která v rámci plánu musí být obsažena. Jedná se většinou o zaměstnání vševojskových znalostí, jako je zdravotní příprava, spojovací a jiné. Pak se do těchto plánů dává specifický program, dle zaměření jednotky, v rámci specifického programu se dává i řidičská příprava, kterou vojáci na pozici řidičů a řidičů profesionálů musí plnit v rámci stanoveného plánu. Ve zbytku plánu je pak vyčleněn prostor pro potřeby velitele, což ve většině případů je čas vyčleněn pro údržbu techniky a materiálu, která byla v tom daném období využívána. Tedy v rámci jednotky a denního zaměstnání na výuku MHP již nezůstává prostor ani čas.

Řešení by mohlo být zahrnutí školení MHP v rámci mandatorních školení. To jsou školení povinná pro každého příslušníka ozbrojených sil a probíhá vždy na začátku kalendářního roku. Zahrnuje veškerá školení bezpečnosti, zákonů, hygieny, apod. V rámci těchto školení, by bylo dobré zahrnout jednou za dva roky i školení MHP v rozsahu 2hodin, které by obsahovalo na závěr znalostní test v rozsahu maximálně 10 otázek.

Osnova školení:

Návrh osnovy a rozsahu informací v rámci 2hodinového školení.

- Úvod
 - 5-10 minut
 - Uvedení do probírané problematiky, předběžný plán školení
- Základní informace
 - 10-15 minut
 - Co to je MHP?

- Proč je důležité?
- Ženevské úmluvy
 - 20-30 minut
 - Základní zásady
 - Ochranné znaky
 - Kombatant/ nekombatant
- Haagské úmluvy
 - 20-30 minut
 - Zakázaná munice
 - Zakázané vedení boje
- Závěr
 - 5-10 minut
 - Krátké shrnutí
- Znalostní test
 - Co je podstatou MHP?
 - Jaké jsou (2) zdroje MHP?
 - Jaké jsou (4) základní zásady MHP?
 - Co jsou ochranné znaky? Uveďte příklady.
 - K čemu slouží ochranné znaky?
 - Kdo je to kombatant?
 - Co je to zakázaná munice? Příklady.

Pro zájemce by bylo dobré vytvořit přednášku v rozsahu jednoho dopoledne, které by obsahovalo hodnocení modelových situací, účastníkům by byly k dispozici tištěné zdroje, ve kterých by mohli dohledávat potřebné podklady k modelovým situacím. Vše by probíhalo formou otevřené diskuze, což se ukázalo jako velmi přínosné a hlavně záživné pro účastníky takové přednášky.

Osnova přednášky:

- Úvod
 - Uvedení do probírané problematiky, předběžný plán přednášky
- Základní informace
 - Co to je MHP?
 - Proč je důležité?
 - Historie
- Ženevské úmluvy
 - Úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků v poli
 - Úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři
 - Úmluva o zacházení s válečnými zajatci
 - Úmluva o ochraně civilních osob za války
 - Dodatkové protokoly
- Haagské úmluvy
 - Úmluva o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o jejich zničení
 - Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a o jejich zničení
 - Úmluvy o zákazu použití, skladování, výroby a převodu protipěchotních min a o jejich zničení
 - Úmluva o zákazu nebo omezení použití některých konvenčních zbraní, které mohou způsobovat nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky

- Modelové situace
- Závěr
 - Krátké shrnutí

Příklady modelových situací:

- Během probíhající války mezi Granií a Ortegem vniknou po jednom se střetů ortegenští vojáci do granijské nemocnice a rozhodnou se odvléci jednoho ze zraněných. Sloužící lékař jim tento postup rozmlouvá, načež jeden z vojáků po něm vystřelí. Lékař v sebeobraně použije legálně drženou zbraň a útočnicka usmrtí.
 - Je v souladu s právem, že byl lékař ozbrojen?
 - Ztratí lékař použitím zbraně právo na ochranu?
 - Je rozdíl, zda zbraň byla užita vojenským nebo civilním lékařem?
- Po nepřátelském útoku se stanice první pomoci ocitá v blízkosti fronty. Lékař odpovědný za stanice se rozhodne sejmout všechny znaky, protože někteří ze zraněných nemohou být přepraveni.
 - Jedná se o legální postup?
 - Ztrácejí zranění na stanici právo na ochranu?
- Během války mezi Albií a Delanem padnou dva albijské vojáci do zajetí a jsou převezeni do zajateckého tábora v Hleznu (albijské území okupované Delanem). Po čase se jim podaří uprchnout z tábora. Jejich osudy jsou následující: Rotmistr Ufran vyloupí v Hleznu klenotnictví. Získanými cennostmi uplatí delanské a pronikne zpět do vlasti, kde se připojí ke své armádě. Po čase je při bojové akci opět zadržen. Nadpraporčíku Koresovi se při útěku podaří získat zbraň. S ní se pokusí probít do vlasti, usmrtí přitom delanského vojáka, je však zadržen.
 - Mají jmenovaní nárok po opětovném zadržení na status válečného zajatce?
 - Mohou být dotyční stíháni za útěk ze zajateckého tábora?

(Český Červený kříž – internetový zdroj)

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá mezinárodním humanitárním právem v rámci ozbrojených sil České republiky. Předmětem tohoto práva je především zlidštění válečných konfliktů, zmírnění dopadu válečného konfliktu a v neposlední řadě snaha takovému konfliktu předejít. I když chápání dobra a zla mohou být rozdílná pro každého z nás, je však dobré, aby zákony a také MHP bylo dodržováno a chápáno všemi stejně. MHP je důležité uplatňovat především tam, kde působí příslušníci OS v rámci zahraničních misí. Jejich snahou by mělo být i šíření MHP v rámci oblasti působnosti. Znalost MHP je důležitým předpokladem k jeho dodržování. V této práci byla tedy zodpovězena otázka – do jaké míry je MHP šířeno v rámci ozbrojených sil a jaká je jeho celková znalost mezi příslušníky.

Na základě odpovědí respondentů a výsledků z dotazníkového šetření lze konstatovat, že problematika MHP je v rámci OS na relativně dobré úrovni, minimálně v tom, že každý oslovený příslušník má o této problematice určité povědomí. Tento výsledek je možné považovat za uspokojivý. Při dotazování se ukázalo, že příslušníci neznají správné názvosloví používané v rámci MHP, ale mají vědomosti o obsahu, což bych nepovažovala za velký nedostatek. V rámci dotazování se však ukázalo, že část respondentů by měla zájem o častější, nebo alespoň záživnější, výuku MHP. Proto jsou v práci obsaženy návrhy, jak by mohla být tato výuka v rámci OS implementována. Jeden z možných návrhů na změny byl uskutečněn, aby se ukázalo, zda to přinese tíživý efekt. Na základě použití metody experimentu byla realizována odborná přednáška, která si kladla za cíl efektivnější a záživnější formu výuky MHP. Přednášky se zúčastnili příslušníci roty všeobecné ženijní podpory 152. Ženíjního praporu. Na základě diskuze na modelové situace lze tento experiment hodnotit kladně a v rámci OS by se dala vytvořit ucelená forma této přednášky obsahující různé modelové situace, které by se dali obměňovat.

Přínosem této práce je zjištění, že šíření MHP v rámci OS vykazuje určité rezervy a proto práce obsahuje i vypracované návrhy, jak efektivněji MHP v rámci OS šířit. Za přínos lze také považovat i realizaci odborné přednášky MHP jako určitého zefektivnění forem šíření této problematiky v rámci OS, kdy výstupem takové přednášky by bylo vytvoření dalších modelových situací, které by mohly být využívány v rámci dalšího šíření nejen v OS.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1997 ANTI-PERSONNEL MINE BAN CONVENTION [online], 2021. Geneva: International Committee of the Red Cross [cit. 2022-05-19]. Dostupné z: <https://www.icrc.org/en/document/1997-convention-prohibition-anti-personnel-mines-and-their-destruction>

ANDERSON, Janice, Anne WILLIAMS a Vivian HEAD, 2009. Nejkrutější válečné zločiny v dějinách. Frýdek-Místek: Alpress. ISBN 978-80-7362-706-5.

ANON., 2002. *Anglicko-český vojenský terminologický slovník: ZKRATKY POUŽÍVANÉ V DOKUMENTECH A PUBLIKACÍCH NATO (AAP-15 (2002))*, spojenecká publikace, Brno: Vojenská akademie.

BAJGAR, Jiří, 1993. Haagské úmluvy v systému mezinárodního humanitárního práva. 1.díl. [Praha]: Správa sociálního řízení FMO. ISBN 80-85469-41-3.

BAJGAR, Jiří, 1993. Haagské úmluvy v systému mezinárodního humanitárního práva. 2.díl. [Praha]: Správa sociálního řízení FMO. ISBN 80-85469-31-6.

BÍLKOVÁ, Veronika a Marek JUKL, 2009. Mezinárodní humanitární právo - odpovědi na vaše otázky. Ženeva, 2002. ISBN 978-80-87036-37-2.

BÍLKOVÁ, Veronika, Marek JUKL, Josef ŠVEJNOHA a Tamara KLABNELOVÁ, 2002. Mezinárodní humanitární právo: Diseminační manuál. Český červený kříž [online]. Praha: Úřad Českého červeného kříže Praha [cit. 2022-07-10]. Dostupné z: https://www.cervenyriz.eu/cz/mhp_knihovna/MANUAL/MHP_prezentace.pdf

DITRICHOVÁ, Petra a Marek JUKL, 2017. Základní prameny mezinárodního humanitárního práva. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - VHÚ Praha. ISBN 978-80-7278-698-5.

JUKL, Marek, 2020. Ženevské úmluvy, obyčeje a zásady humanitárního práva. Praha: Český červený kříž. ISBN 978-80-87729-31-1.

KARAFKA, CSC., plk.gšt. Ing. Vladimír a Bc. Michal MAREK, BALARYN, mjr. Ing. Jindřich, ed., 2009. Příručka vojáka AČR. AVIS Praha: Institut doktrín VeV-VA.

KLEČKOVÁ PH.D., Renata, ed., 2014. INFORMAČNÍ MATERIÁL O VZTAHU ČR K MEZINÁRODNÍMU TRESTNÍMU SOUDNICTVÍ [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [cit. 2022-07-12]. Dostupné z: https://www.cervenyriz.eu/files/files/cz/nsmhp_mts/Mezinarodni-trestni-soudnictvi-a-CR.pdf

Metodické doporučení pro výuku mezinárodního humanitárního práva v oborech středního vzdělávání [online]. ČESKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ. [cit. 2022-07-10]. Dostupné z: https://www.cervenyriz.eu/files/files/cz/393/metodicke_doporuceni_pro_vyuku_mezinaro_dniho_humanitarniho_prava.pdf

MULINEN de, Frederick, 1987. Handbook on the Law of War for Armed forces. Ženeva: International Comimittee of the Red Cross - Geneva. ISBN 2881450091.

NÁRODNÍ SKUPINA PRO IMPLEMENTACI MEZINÁRODNÍHO HUMANITÁRNÍHO PRÁVA, 2018. ZNAK ČERVENÉHO KŘÍŽE, JEHO OCHRANA A UŽÍVÁNÍ [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR [cit. 2022-06-18]. Dostupné z: <https://www.cervenyriz.eu/files/files/cz/nsmhp/Uzivani-znaku-Cerveneho-krize.pdf>

NATO STANAG 2449 Training in the Law of Armed conflict Survio [online]. Brno, c2012-2022 [cit. 2022-07-10]. Dostupné z: <https://www.survio.com/cs/>

Zákon č. 221/1999 Sb. Zákon o vojácích z povolání: Zákony pro lidi [online]. [cit. 2022-07-19].

ZNAK ČERVENÉHO KŘÍŽE, JEHO OCHRANA A UŽÍVÁNÍ: Národní skupina pro implementaci mezinárodního humanitárního práva [online], 2018. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR [cit. 2022-07-19]. Dostupné z: <https://www.cervenyriz.eu/files/files/cz/nsmhp/Uzivani-znaku-Cerveneho-krize.pdf>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AČR Armáda České republiky

AP Additional Protokol

ČČK Český Červený kříž

DP Dodatkový protokol

MHP Mezinárodní humanitární právo

NATO North Atlantic Treaty Organization

OS Ozbrojené síly

LOAC Law of Armed Conflict

ROE Rules of engagement

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 vlastní graf – hodnotní sbor	33
Obrázek 2 Vlastní graf – doba služby.....	34
Obrázek 3 Použité znaky	41
Obrázek 4 Vlastní graf 3	41
Obrázek 5 Znaký MHP	42

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazníkové šetření

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Mezinárodní humanitární právo

Dobrý den,

mé jméno je Eva Vitámvášová a sloužím u 152. ženijního praporu. Aktuálně studuji 3.ročník bakalářského studia. Tímto bych Vás ráda požádala o vyplnění krátkého dotazníku, který se zabývá mezinárodním právem v prostředí ozbrojených sil. Dotazník je čistě anonymní a bude sloužit pro účely bakalářské práce.

1 Hodnostní sbor

mužstvo poddůstojnický praporčický nižší důstojnický vyšší důstojnický

2 U jakého útvaru sloužíte?

3 Jak dlouho sloužíte?

0-5let 6-10let 11-15 16-.....

4 Setkali jste se s pojmem mezinárodní humanitární právo?

Ne

Ano (kdy naposledy)

5 Účastnili jste se nějaké mise, kde byste se setkal v praxi s probl. MHP?

Ne

Ano (jaké?)

6 Prostor pro případnou odpověď na předchozí otázku.

Nápověda k otázce: *Doplňující info.*

7 Co je podle Vás mezinárodní humanitární právo?

8 Co je jeho hlavním úkolem?

9 Jaké jsou základní (4) zásady MHP?

10 Co jsou chráněné objekty?

Nápověda k otázce: *definice + příklad*

11 Jaké znáte rozlišovací znaky?

Nápověda k otázce: *Příklad: červený kříž*

12 Proč je podle Vás dobré mít znalosti o MHP?

13 Co se podle Vás považuje za porušení MHP?

Nápověda k otázce: *Uvedte příklady.*

14 Který z těchto symbolů je znak civilní obrany?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

15 Napište co označují/vyjadřují tyto znaky?

16 Co je obsahem Haagského práva?

17 Kdo nebo co je kombatant?

18 Zakázaná munice - co to je + příklady?

19 Je podle Vás v ozbrojených silách dostatečná znalost MHP?

20 Probíhají u vašeho útvaru školení v oblasti MHP ?

21 Myslíte si že jsou tyto školení pro vás přínosné? Pokud ne, co by jste na nich změnili.

22 Prostor pro případné doplnění k předchozí otázce.